WORLD FORUM ON ACADEMIC INNOVATION AND DIGITAL LITERACY

O‘ZBEKISTON LOGISTIKA TIZIMIDA IMPORT QADOQLASH MATERIALLARINI MAHALLIYLASHTIRISH

Djiyanbayev Sirojiddin Valiyevich,
Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent,
Jizzax politexnika instituti,
Muhandislik maktabi rahbari,
sdjiyanbaev@bk.ru
Jizzax Politexnika instituti talabasi
Aliqulov G`olibjon Sherzod o`g`li
golialiqulov494@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston logistika tizimida import qadoqlash materiallariga bo‘lgan bog‘liqlik darajasi hamda ularni mahalliylashtirishning iqtisodiy va tashkiliy jihatlari tahlil qilinadi. Global ta’minot zanjirlaridagi uzilishlar, transport xarajatlarining ortishi va valyuta resurslarining cheklanganligi sharoitida qadoqlash materiallarini ichki bozorda ishlab chiqarishni rivojlantirish muhim strategik yo‘nalish sifatida qaralmoqda. Shuningdek, O‘zbekistonda mavjud xomashyo bazasi, sanoat zonalari va davlat tomonidan yaratilayotgan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining ushbu jarayondagi roli baholanadi.Maqolada import o‘rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va logistika klasterlarini shakllantirish orqali qadoqlash sanoatini rivojlantirish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so`zlar. logistika, qadoqlash materiallari, mahalliylashtirish, import o‘rnini bosish, ta’minot zanjiri, logistika samaradorligi, sanoat rivoji, innovatsiyalar, transport

xarajatlari, ishlab chiqarish infratuzilmasi, logistika klasterlari.

Abastract. Furthermore, the role of Uzbekistan's existing raw material base, industrial zones, and government support mechanisms in this process is evaluated. The article also provides practical recommendations for the development of the packaging industry through the expansion of import-substituting production, the introduction of innovative technologies, and the formation of logistics clusters.

Keywords. logistics, packaging materials, localization, import substitution, supply chain, logistics efficiency, industrial development, innovation, transportation costs, production infrastructure, logistics clusters.

Hozirgi kunda O‘zbekistonda logistika tizimi tez rivojlanmoqda. Import qilinadigan mahsulotlar hajmi oshgani sari qadoqlash materiallariga bo‘lgan talab ham ortib bormoqda. O‘zbekistonda tashqi savdo hajmi yildan-yilga oshib bormoqda. 2025-yilning yanvar–sentabr oylarida import hajmi 33,1 mlrd AQSH dollariga yetgan.Masalan,O`zbekiston boshqa davlatlarga agro qishloq xo`jalikdan chiqgan mahsulotlarni export qiladi .Keling buni ko`rib chiqamiz O`zbekiston Turkiya davlatiga mahsulot yetkazsa ular reexport qiladi yani ular yaxshilab saralab,qadoqlab Yevropa davlatlariga chiqaradi ularga yanada ko`proq foyda qoladi.Agar biz ham Yevropa talablariga mos qiladigan bo`lsak biz ular bilan iqtisodiy savdo xamkorlikni yanada oshirib davlat bujetiga foyda keladi.(1a-14brasmlar)

A)

B)

1a-1b-rasmlar:Iqtisodiy rivojlanishda qadoqlash o`rni

O‘zbekiston hukumati mahalliylashtirish dasturlari orqali sanoatda importni qisqartirishga katta e’tibor qaratmoqda. 2025-yilda sanoat mahalliylashtirish orqali 6 milliard dollarlik import o‘rnini bosish va 1,1 milliard dollarlik eksportga erishilgani qayd etilgan. Qadoqlash materiallari bo‘yicha ham muayyan yutuqlar bor: Sirdaryo viloyatidagi “Invest Asia” korxonasi Markaziy Osiyoda yetakchilardan biri bo‘lib, ichki bozordagi polipropilen qoplarning 60% va stretch plyonkalarning 40% ni ta’minlaydi. Bu korxona logistika uchun yumshoq konteynerlar va plyonkalar ishlab chiqaradi: Samarqand viloyatida (Narpay tumani) NBA Allianz korxonasi yiliga 30 ming tonna karton ishlab chiqaradi (loyihaning qiymati 13 million dollar, shundan 5,5 million dollari xorijiy investitsiya). Mahsulotning bir qismi eksportga yo‘naltiriladi.Toshkentdagi “East Can Solutions” — mamlakatdagi birinchi alyuminiy banka zavodi (2025-yilda ishga tushirilgan, qiymati 90 million dollar, IFC tomonidan 18 million dollarlik moliyalashtirish). Yiliga 1,1 milliardtagacha banka ishlab chiqarish quvvati mavjud (keyingi bosqichlarda 2,2 milliardgacha). Bu ichimlik sanoati uchun muhim bo‘lib, 100% qayta ishlanadigan ekologik qadoq hisoblanadi va importni sezilarli darajada qisqartiradi.

O‘zbekistonning asosiy savdo hamkorlari orasida Xitoy (eng katta ulush), Rossiya, Turkiya, Qozog‘iston va Janubiy Koreya yetakchi. Qadoqlash materiallari sohasida hamkorlik uchun quyidagilar mos keladi:Xitoy: Texnologiya va uskuna yetkazib beruvchi yetakchi. Ko‘plab loyihalarda Xitoy investitsiyalari va texnologiyalari ishlatilmoqda. Plastmassa va plyonka ishlab chiqarish uchun arzon va samarali yechimlar taklif qiladi.Turkiya: Qadoqlash sanoati rivojlangan (karton, plastmassa, bosma qadoq). Ikki tomonlama savdo hajmi o‘sib bormoqda, texnologik hamkorlik uchun qulay.Rossiya va Qozog‘iston: Qog‘oz-karton va polimer materiallari bo‘yicha tajriba almashinuvi. Qozog‘iston orqali Markaziy Osiyo bozoriga chiqish

osonlashadi.Yevropa (Italiya, Germaniya): Yuqori texnologiyali va ekologik qadoq uchun (masalan, Italiya-O‘zbekiston savdo palatasi orqali). Biroq narx yuqoriroq.Import asosan Xitoy va Rossiyadan keladi, shuning uchun mahalliylashtirishda bu davlatlarning texnologiyalarini jalb qilish va keyin o‘z ishlab chiqarishni kuchaytirish tavsiya etiladi.Logistika tizimida qadoqlash materiallarini mahalliylashtirishda quyidagi qiyinchiliklar mavjud:Xomashyo va texnologiya yetishmasligi: Ko‘p materiallar (yuqori sifatli polimerlar, maxsus qog‘oz) hali ham importga bog‘liq. Texnologik uskuna qimmat va chet eldan olib kelinadi.

- Logistika infratuzilmasi: Ikki tomonlama quruqlikdagi holat tufayli transport xarajatlari yuqori. Qadoqlash markazlari va omborlar yetarli emas, bu qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining 50% dan ortig‘ini eksportga yaroqsiz holga keltiradi.
- Sifat va standartlar: Yangi reglament talablari yuqori, ammo mahalliy korxonalar ba’zida xalqaro standartlarga (masalan, oziq-ovqat xavfsizligi uchun) to‘liq javob bermaydi.
- Ekologik muammolar: Plastmassa qadoqlarning ko‘pligi (2027-yildan plastmassa paketlarni taqiqlash rejalashtirilmoqda), shuning uchun qayta ishlanadigan va ekologik materiallarga o‘tish zarur.
- Moliyalashtirish va kadrlar: Kichik korxonalar uchun investitsiya va malakali mutaxassislar yetishmaydi.

Investitsiya va texnologiya transferi: Xitoy va Turkiya bilan qo‘shma korxonalar tashkil etish. Masalan, “East Can Solutions” kabi loyihalarni ko‘paytirish va IFC kabi xalqaro moliya institutlaridan mablag‘ jalb qilish. Mahalliylashtirish dasturlari doirasida soliq imtiyozlari va bojxona yengilliklarini saqlash. Infratuzilmani rivojlantirish: Logistika markazlarida qadoqlash va saralash liniyalarini yaratish. “Yangi Avlod” va “Sirdaryo” erkin iqtisodiy zonalari kabi hududlarda klasterlar tashkil etish (xomashyo — ishlab chiqarish — logistika). Ekologik yondashuv:

Qog‘oz, karton va qayta ishlanadigan plastmassaga o‘tishni rag‘batlantirish. 2025–2027 yillarda plastmassa ifloslanishini kamaytirish milliy dasturini to‘liq amalga oshirish. Hamkorlikni kuchaytirish:

- Xitoy bilan — uskuna va xomashyo yetkazib berish uchun.
- Turkiya bilan — bosma va dizayn jihatidan yuqori sifatli qadoq uchun.
- Rossiya/Qozog‘iston bilan — qo‘shni bozorlarga birgalikda chiqish.

Raqamlashtirish va ta’lim: Logistika zanjirida raqamli kuzatuv tizimlarini (markirovka, agregatsiya) joriy etish. Mutaxassislar tayyorlash uchun xorijiy tajribani o‘rganish. Davlat qo‘llab-quvvatlashi: Mahalliylashtirilgan qadoq materiallarini davlat xaridlari va eksportda ustunlik berish, sertifikatlashtirish xarajatlarini qoplash mexanizmlarini kengaytirish.quyidagi rasmda ko`rish mumkin:(2-rasm)

2-rasm.O`zbekistoninng materal bozori va hamkor davlatlar.

Xulosa. O‘zbekiston logistika tizimida import qadoqlash materiallarini mahalliylashtirish — bu qisqa muddatli iqtisodiy foydadan tashqari, uzoq muddatli strategik barqarorlikni ta’minlaydigan muhim omildir. Hozirda Xitoy, Rossiya va

Turkiya kabi davlatlarga qaramlik mavjud bo‘lsa-da, mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali bu bog‘liqlikni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Takomillashtirilgan yondashuv shuni ko‘rsatadiki, faqat ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish yetarli emas — balki sifat, innovatsiya, ekologiya va logistika samaradorligi birgalikda rivojlanishi zarur. Ayniqsa, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, investitsiyalarni jalb qilish va malakali kadrlar tayyorlash bu jarayonning asosiy tayanch ustunlari hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. R.A. Abdukarimov“ Logistika asoslari” – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2020
   (Logistika tizimi, transport va ta’minot zanjiri haqida asosiy darslik)
2. S.S. G‘ulomov“ Iqtisodiyot nazariyasi” – Toshkent, 2019
   (Mahalliylashtirish va ishlab chiqarish samaradorligi nazariyasi)
3. B.Yu. Xodiyev“ Milliy iqtisodiyot” – Toshkent, 2021
   (Import o‘rnini bosish va iqtisodiy mustaqillik masalalari)
4. Sh.Sh. Shodmonov“ Iqtisodiyot nazariyasi” – Toshkent, 2018
   (Bozor iqtisodiyoti va ishlab chiqarishni rivojlantirish)
5. A.V. Vahobov“ Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar” – Toshkent, 2020
   (Import, eksport va global logistika tizimi)
6. N.Q. Yo‘ldoshev“ Transport logistikasini boshqarish” – Toshkent, 2022
   (Logistika samaradorligi va transport zanjiri)
7. U.V. G‘afurov Ilmiy maqolalar to‘plami (logistika va sanoat rivoji bo‘yicha)
   (Mahalliylashtirish va ishlab chiqarish muammolari tahlili)
8. K.S. Axmedov “Sanoat iqtisodiyoti” – Toshkent, 2019
   (Qadoqlash, ishlab chiqarish va tannarx masalalari)